

Θεόδωρος Γεωργίου

Το πνεύμα του αντι-ευρωπαϊσμού

Μόλις πριν από μερικά χρόνια μιλούσαμε για τον ευρωσκεπτικισμό είτε ως πολιτική στάση είτε ως κοινωνικό κίνημα. Και με τον όρο «ευρωσκεπτικισμό» εννοούσαμε την κοσμοθεωρητική εκείνη αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η ιδέα της Ευρώπης δεν μπορεί να λειτουργήσει συγκροτησιακά για την ίδια την ανθρώπινη ζωή και συνθήκη, τουλάχιστον για τη συνειδησιακή δομή που έχει επικρατήσει να ονομάζουμε «Δύση. Ειδικότερα, για πολλούς ο όρος «ευρωσκεπτικισμός» εξέφραζε τη ριζική απόρριψη της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης.

Από το έτος 1957 (Συνθήκη της Ρώμης) μέχρι τις μέρες μας (2017) έχουν παρέλθει 60 ολόκληρα χρόνια και το πολιτικό πρόγραμμα της ενωμένης Ευρώπης όχι μόνο παραμένει ημιτελές, αλλά περισσότερο από ποτέ φαντάζει «όνειρο θερινής νυκτός». Η έλλογη κατακραυγή του παθιασμένου Ευρωπαίου Γίργκεν Χάμπερμας «Αχ, Ευρώπη» (βλ. το βιβλίο του με τον ίδιο τίτλο, 2008) έχει στοιχειώσει τα πολιτικά πεπραγμένα στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Οι φόβοι, οι ανησυχίες, οι παλινωδίες στους σχεδιασμούς για την πολιτική Ευρώπη και το

πνεύμα του ευρωσκεπτικισμού το οποίο καλλιεργήθηκε όλες αυτές τις δεκαετίες έχουν παραχωρήσει τη θέση τους σε μια νέα πνευματική κατάσταση η οποία περιγράφεται με τον όρο «αντι-ευρωπαϊσμός». Εάν οι ευρωσκεπτικιστές εξέφραζαν την αμφιβολία τους για το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης, οι αντι-ευρωπαϊστές έχουν ξεκινήσει τον πόλεμο κατά της Ευρώπης ως πολιτικής ιδέας και πραγματικότητας.

Το ερώτημα στο οποίο καλούμαστε να απαντήσουμε διατυπώνεται ως εξής: ποιοι παράγοντες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο για τη μετατροπή του ευρωσκεπτικισμού σε αντι-ευρωπαϊσμό; Εννοείται ότι δεν μπορούμε να εντοπίζουμε «αιτίες» και να ερμηνεύσουμε ένα κατεξοχήν κοινωνικο-πολιτικό φαινόμενο με όρους αιτιοκρατικής εξήγησης. Εκείνο το οποίο μπορούμε να κάνουμε (το θεωρητικό έργο μας) είναι να ονομάσουμε παράγοντες και συνθήκες που συμβάλλουν στη δημιουργία του πνεύματος του αντι-ευρωπαϊσμού.

Οι παράγοντες αυτοί και οι συνθήκες αυτές αναφέρονται στην οντολογική και τη λειτουργική δομή της Ευρώπης όπως αυτή εξελίχθηκε κατά τα τελευταία χρόνια σε δύο επίπεδα, δηλαδή στα δύο συγκροτησιακά της συστήματα, το πολιτικό και το οικονομικό.

Σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία της Ευρώπης ως ένωσης των επιμέρους εθνικών κρατών, πρέπει να τονιστεί ότι οργανώθηκε ως γραφειοκρατική ένωση και ως τεχνοκρατική δομή (Βρυξέλλες) και δεν μετεξελίχθηκε 60 χρόνια τώρα σε πολιτική οντότητα με βάση τις αρχές του πολιτικού διαφωτισμού. Ο πολιτικός διαφωτισμός του δέκατου ένατου αιώνα ήταν η μήτρα που γέννησε την πολιτική κοινωνία των εθνικών κρατών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μετασχηματίστηκε σε πολιτική κοινωνία σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Με άλλα λόγια, η διαφορά ανάμεσα στις πολιτικές κοινωνίες των επιμέρους εθνικών κρατών της Ευρώπης και τη γραφειοκρατική εκδοχή της Ευρώπης στο επίπεδο των Βρυξελλών γέννησε το πνεύμα του αντι-ευρωπαϊσμού.

Παρόμοιες διεργασίες συντελούνται και στη δομή και τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Στο εσωτερικό του οικονομικού συστήματος δεν προωθούνται διαδικασίες ουσιαστικού εξορθολογισμού, αλλά εργαλειακού εκσυγχρονισμού. Το ίδιο το μέσον του οικονομικού συστήματος (δηλαδή το χρήμα) παραμένει εξ ορισμού ένα πράγμα που δεν υπόκειται σε οποιονδήποτε έλεγχο, αλλά αντιθέτως καθίσταται μέσω του εργαλειακού εκσυγχρονισμού ο ρυθμιστής της ανθρώπινης ζωής και συνθήκης. Προτάσσεται η νομισματική ένωση αντί της οικονομικής ενοποίησης. Δεν πρόκειται μόνον για κεφαλαιώδες «κατασκευαστικό λάθος» της ευρωζώνης, όπως έχουν επισημάνει κορυφίοι ειδικοί επιστήμονες και μεγάλοι στοχαστές και φιλόσοφοι, αλλά και για μια πολιτική πράξη η οποία μετατρέπει το νόμισμα από «πολιτικό χρήμα» σε νομισματικό εργαλείο. Με άλλα λόγια, τα «πρωτεία» της νομισματικής ένωσης της Ευρώπης έναντι της οικονομικής ενοποίησής της διαμορφώνουν τις συνθήκες για να καλλιεργηθεί το πνεύμα του αντι-ευρωπαϊσμού.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι οι ριζικές αλλαγές στο πολιτικό και το οικονομικό σύστημα (πρόκειται για οπισθοδρομήσεις σε σχέση με τις πολιτικές κατακτήσεις της μεταπολεμικής περιόδου) συντελούν (όχι με αιτιακό τρόπο) στην εμφάνιση του πνεύματος του αντι-ευρωπαϊσμού. Οι αλλαγές αυτές κωδικοποιούνται ως εξής: στο πολιτικό σύστημα η ίδια η πολιτική υποχωρεί είτε μερικώς είτε πλήρως και αναλαμβάνει να εκτελεί το έργο της η τεχνοκρατία και στο οικονομικό σύστημα το ίδιο το χρήμα (στην περίπτωση μας το ευρώ) από πολιτικό χρήμα της πραγματικής οικονομίας και των οικονομικών δραστηριοτήτων μετατρέπεται σε νόμισμα, δηλαδή σε πράγμα νομισματικών και διαχειριστικών διαδικασιών. Η περίπτωση της ευρωζώνης είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα νομισματικής οντότητας η οποία ενδιαφέρεται πρωτίστως για τα καθεστώτα λιτότητας και αδιαφορεί εντελώς για τον άνθρωπο ως φορέα της αξίας που λέγεται «άνθρωπος».

Στο εύλογο ερώτημα πώς είναι δυνατόν να ανατραπεί η ιστορική αυτή εξέλιξη η οποία μας σημάδεψε τα τελευταία χρόνια και μαζί της πώς μπορεί το πνεύμα του αντι-ευρωπαϊσμού να καταπολεμηθεί και να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε και να πράττουμε ευρωπαϊκά, δηλαδή σύμφωνα με την ιδέα της Ευρώπης, θα επανέλθουμε σε επόμενο σημείωμά μας. Στους χαλεπούς καιρούς το καταφύγιό μας είναι η σκέψη.

(Ο Θ. Γεωργίου είναι καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης).

Πηγή: Εφημερίδα Των Συντακτών, 02/02/2017

<http://www.efsyn.gr/arthro/pneyma-toy-anti-eyropaismoy>

